

Svar på remiss ”En jämnare utveckling av arbetskostnadsindex i pris- och löneomräkningen”

I promemorian ”En jämnare utveckling av arbetskostnadsindex i pris- och löneomräkningen” föreslår finansdepartementet att ett 5-årigt glidande medelvärde införs vid beräkningen av den så kallade AKI-ramen, som ingår som en av tre delar i pris- och löneomräkningen av myndigheternas förvaltningsanslag. Förslaget syftar till att minska variationen i AKI-ramen som historiskt varit relativt stor år för år. Denna variation har bidragit till en osäkerhet hos myndigheterna om den framtida anslagsuppräknings storlek.

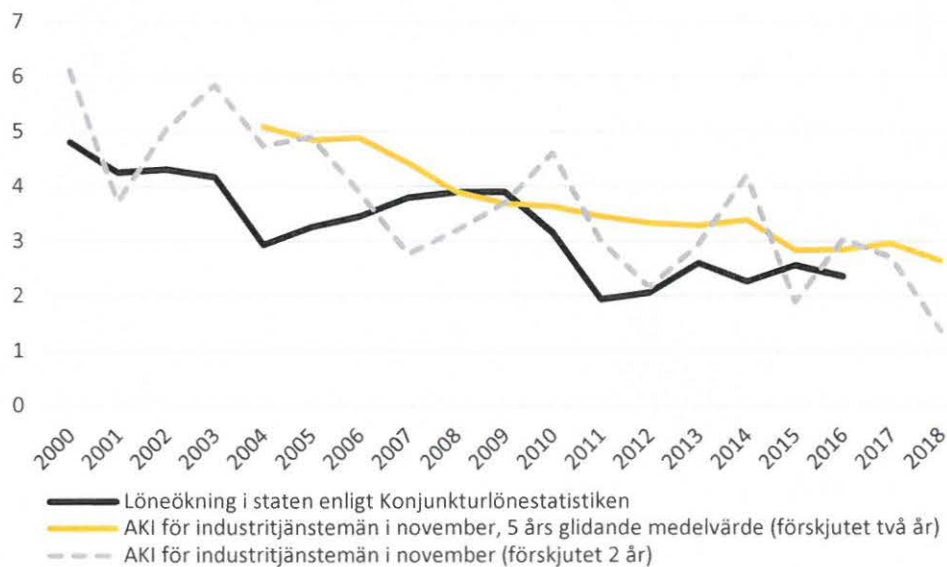
Medlingsinstitutet är ansvarig myndighet för den officiella lönestatistiken. I den ingår konjunkturlönestatistiken i privat sektor (KLP) som är den viktigaste källan vid beräkning av AKI-ramen.

Den nu föreslagna förändringen kommer, som Medlingsinstitutet uppfattat den, innebära att i stort sett all konjunkturrell variation i löneomräkningstalet filtreras bort. Samtidigt finns en tydlig konjunkturrell variation i statens löneökningar, enligt konjunkturlönestatistiken för statlig sektor (se diagram 1). Det beror på att lönebildningen i staten påverkas av löneutvecklingen på övriga arbetsmarknaden och indirekt av den norm för löneökningarna som etableras i varje avtalsrörelse genom industrins centrala avtal. Dessutom påverkas lönebildningen i både privat och offentlig sektor av det allmänna efterfrågeläget på arbetsmarknaden.

Den föreslagna modellen innebär att ramanslagen blir näst intill okänsliga för konjunkturrell variation (se approximation i diagram 1). Samtidigt kommer myndigheternas lönekostnader att även fortsatt vara påverkade av konjunkturen.

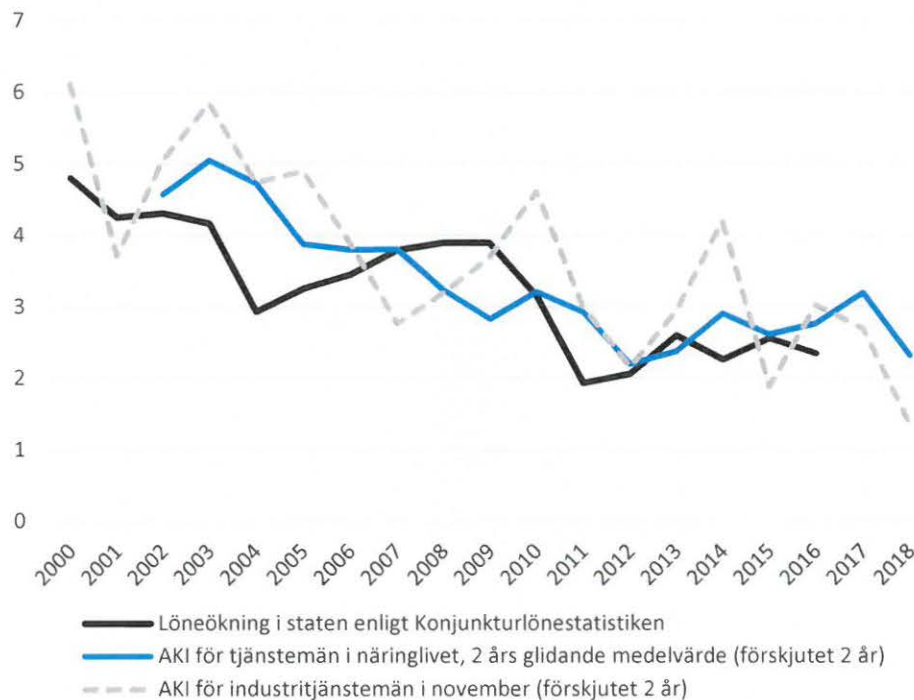
Utformningen av det underlag som idag ligger till grund för AKI-ramen är, enligt Medlingsinstitutets bedömning, en viktig förklaring till den variation år för år som uppfattas som problematisk. AKI-ramen baseras på lönenivån hos en i sammanhanget liten grupp på arbetsmarknaden, nämligen tjänstemän inom industrin. Industritjänstemäns löner utgjorde 2017 knappt 10 procent av den totala lönesumman i näringslivet. Den lön som används i beräkningen av AKI-ramen är den lön som uppmättes för november månad, två år före budgetåret. Denna lönenivå jämförs med motsvarande månad ett år tidigare. Utformningen av beräkningen gör den onödigt känslig för kalendariska, bransch- och avtalsspecifika effekter liksom för statistiska effekter.

Diagram 1: Löneökning och AKI – approximativ beräkning av finansdepartementets föreslagna modell

Källor: Medlingsinstitutet och SCB

Medlingsinstitutet vill mot den här bakgrunden föra fram en tanke om hur själva beräkningen av AKI-ramen skulle kunna förändras. Ett alternativt sätt att göra beräkningen på skulle kunna vara att utgå från en bredare grupp, exempelvis samtliga tjänstemän i näringslivet. Dessa utgör ca 60 procent av näringslivets totala lönesumma. Detta bör minska de bransch- och avtalsspecifika effekterna samt också i viss mån de statistiska effekterna, då lönesiffrorna skulle baseras på ett betydligt större urval av företag. Konjunkturlönestatistiken är en månadsbaserad undersökning och genom att också beräkna en genomsnittslön för exempelvis perioden januari-november innevarande år och jämföra den med samma period ett år tidigare bör påverkan av kalendariska och statistiska effekter blir ytterligare mindre. För att sammanfatta detta förslag skulle AKI-ramen för exempelvis budgetåret 2019 beräknas utifrån löneökningarna för samtliga tjänstemän i näringslivet för perioden januari-november 2017 jämfört med samma period 2016. För att något jämna ut denna siffra kan exempelvis ett tvåårigt glidande medelvärde användas. En approximativ beräkning för detta alternativa index för AKI-ramen illustreras i diagram 2.

Diagram 2: Löneökning och AKI – alternativ modell

Källor: Medlingsinstitutet och SCB

En jämförelse över en längre tidsperiod visar att AKI för tjänstemän i näringslivet har ökat något långsammare än AKI för tjänstemän i industrin. För åren 2010-2016 ligger den genomsnittliga kostnadsökningen per år på 2,7 procent för industritjänstemän och 2,6 procent för tjänstemän i näringslivet som helhet.

Lönesumman inom tillverkningsindustri (SNI C) har successivt minskat som andel av den totala lönesumman under en längre tid. En viktig orsak till detta är att delar av industrins kringverksamheter i allt större utsträckning köpts in i form av tjänster istället för att industriföretagen producerar dessa själv. Detta har medfört att verksamheter flyttats från industribranschen till tjänstebranscherna både i statistiken och i praktiken. Om lönenivån ligger lägre i de verksamheter som flyttats ut från industrin kan det vara en bidragande orsak till den något högre uppmätta löneökningstakten i industrin jämfört med näringslivet som helhet.

Sedan det första Industriavtalet 1997 har industrin haft en normerande roll i lönebildningen. Därmed skulle AKI-ramen även vid en övergång till ett bredare index fortsatt vara präglad av kostnadsutvecklingen inom den konkurrensutsatta sektorn via de centrala avtalen på arbetsmarknaden.

I detta ärende har generaldirektören Carina Gunnarsson beslutat. Ekonomen Valter Hultén har varit föredragande.

Carina Gunnarsson

Valter Hultén